

ІСТОРИЧНИЙ ЧАСОПИС
З БОГЕМІСТИКИ І СЛОВАКІСТИКИ

Випуск 7

«РІК-У» 2018

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA A VEDY UKRAJINY
ŠTÁTNA VYSOKÁ ŠKOLA
“UŽHORODSKÁ NÁRODNÁ UNIVERZITA”
CENTRUM HISTORICKÝCH ŠTÚDIÍ Z BOHEMISTIKY A SLOVAKISTIKY
KOMISIA HISTORIKOV UKRAJINY A SLOVENSKA

HISTORICKÝ ČASOPIS
Z BOHEMISTIKY A SLOVAKISTIKY

Číslo 7

Časopis je venovaný 100-ročiu vzniku
Prvej Československej Republiky

Užhorod
Vydavateľstvo “RIK-U” 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЦЕНТР ІСТОРИЧНИХ СТУДІЙ З БОГЕМІСТИКИ І СЛОВАКІСТИКИ
КОМІСІЯ ІСТОРИКІВ УКРАЇНИ І СЛОВАЧЧИНИ

ІСТОРИЧНИЙ ЧАСОПИС
З БОГЕМІСТИКИ І СЛОВАКІСТИКИ

Випуск 7

ДО 100-РІЧЧЯ УТВОРЕННЯ
ПЕРШОЇ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Ужгород
Видавництво «РІК-У» 2018

УДК 94 (477.87)

I-90

Редакційна колегія:

Ліхтей Ігор Михайлович, кандидат історичних наук, доцент (відповідальний редактор, Ужгород); **Боряк Геннадій Володимирович**, доктор історичних наук, професор, чл.-кор. НАН України (Київ); **Віднянський Степан Васильович**, доктор історичних наук, професор, чл.-кор. НАН України (Київ); **Вегеш Микола Миколайович**, доктор історичних наук, професор (Ужгород); **Вовканич Іван Іванович**, доктор історичних наук, професор (Ужгород); **Гайдош Маріан**, кандидат історичних наук, доцент (Кошиці, Словацька Республіка); **Гарбульова Любиця**, кандидат історичних наук, доцент (Пряшів, Словацька Республіка); **Дерфіняк Патрік**, кандидат історичних наук, доцент (Пряшів, Словацька Республіка); **Доубек Вратислав**, кандидат історичних наук, доцент (Прага, Чеська Республіка); **Коня Петер**, кандидат історичних наук, професор (Пряшів, Словацька Республіка); **Серапіонова Єлена Павлівна**, доктор історичних наук, професор (Москва, Російська Федерація); **Товтин Яна Іванівна**, кандидат історичних наук, доцент (Ужгород); **Шворц Петер**, кандидат історичних наук, професор (Пряшів, Словацька Республіка); **Шніцер Ігор Омелянович**, кандидат історичних наук, доцент (Ужгород).

Упорядник: І.М.Ліхтей

Рецензенти:

Адам Ян – кандидат історичних наук, доцент Інституту історії Філософського факультету Пряшівського університету у Пряшеві (Словацька Республіка).

Віздал Маріан – кандидат історичних наук, доцент Інституту історії Філософського факультету Пряшівського університету у Пряшеві (Словацька Республіка).

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри історії Стародавнього світу і Середніх віків ДВНЗ "УжНУ" (протокол № 5 від 27 грудня 2018 р.)

ISBN 978-617-596-053-0 (серія)

ISBN 978-617-7692-44-6

© Центр історичних студій з богемістики і словакістики ДВНЗ "УжНУ", 2018

© Автори статей, 2018

© Ліхтей І.М. упорядкування, 2018

© Видавництво «РІК-У», 2018

ЗМІСТ

ВІД УПОРЯДНИКА	7
НАУКОВІ СТАТТІ	8
<i>Radovan RUSINKO. VÝVOJ NAJSTARŠÍCH PRIEKOPOVÝCH OHRADENÍ V ROČIATKOSCH NEOLITIZÁCIE ĽUDSTVA .....</i>	<i>8</i>
<i>Павло ПЕНЯК. ВИХОДЕЦЬ ІЗ ПРИКАРПАТТЯ – УЧАСНИК ПРАЗЬКОЇ ШКОЛИ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОЛОГІЇ .....</i>	<i>15</i>
<i>Ярослав АНДРУСЯК. ЧЕСЬКО-ТУРЕЦЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ ЗА ПРАВЛІННЯ ВЛАДИСЛАВА ІІ ТА ЛЮДОВІКА ІІ ЯГЕЛЛОНІВ (КІНЕЦЬ XV– ПЕРША ЧВЕРТЬ XVI СТ.).....</i>	<i>22</i>
<i>Іван БОРИС. ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ РЕФОРМАЦІЇ НА СХІДНОСЛОВАЦЬКИХ ЗЕМЛЯХ.....</i>	<i>33</i>
<i>Juraj HORVÁTH. UDALOSTI ROKOV 1918 – 1919 A ICH PRIEBEH NA VÝCHODNOM SLOVENSKU OČAMI MIESTNYCH KRONIKÁROV. ...</i>	<i>50</i>
<i>Ігор ЛИХТЕЙ. ДО ПИТАННЯ ПРО ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНУ ЕКСПЕДИЦІЮ ПЕТРА БОГАТИРЬОВА НА ПІДКАРПАТСЬКУ РУСЬ 1923 РОКУ .....</i>	<i>59</i>
РЕЦЕНЗІЇ.....	72
<i>Nestorov letopis: povest' o dávných časoch na ruskej zemi / z ruského originálu Polnoje sobranije russkich letopisej, Lavrentijevskaja letopis' ... preložil a úvodnú štúdiu napísal Miroslav Daniš; ilustrácie Miroslav Cipár. – Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2018. – 319 s. (Milan Augustín) .....</i>	<i>72</i>
<i>Peter Švorc. Od pluhu do senátorského kresla. Jurko Lažo a jeho doba (1867 – 1929). – Prešov: UNIVERSUM – EU, 2018 – 271 s. (Igor Lixmeľ) .....</i>	<i>84</i>
<i>Hoptová Luciána. Bieloruská emigrácia na území Československa (1918– 1945). – Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2017. – 144 s. (Igor Lixmeľ) .....</i>	<i>90</i>

Словацьке національне повстання у ракурсі регіоналістики.
Огляд збірника: Slovenské národné povstanie a záver vojny na území
Žilinského kraja 1944-1945. Zborník z konferencie organizovanej ŽSK
a ÚPN dňa 25 septembra 2014 v Žiline / zost. Martin Lacko a Michal
Malatinský. – Žilina : Timeprint, 2014. – 304 s. (*Іван Боровець*) 94

Повернення забутого світу. Matej Masaryk. Zabudnutý svet.
Próza Janka Alexyho v rokoch 1914–1930. – Bratislava: Univerzita
Komenského v Bratislave, 2017. – 186 s. (*Тетяна Ліхтей*) 103

Крізь призму часу. Юрій Балега. Особистість у вимірі часу /
Упорядкув. Надії Ференц. – Ужгород: Гражда, 2017. – 742 с.
(*Тетяна Ліхтей*) 106

ХРОНІКА 109

Міжнародний «круглий стіл» про доленосні події 1918 – 1921 років
в історії Центрально-Східної Європи та засідання комісії істориків
України і Словаччини (*Ігор Ліхтей*) 109

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 112

УДК 39(437.7)»1923»

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНУ ЕКСПЕДИЦІЮ ПЕТРА БОГАТИРЬОВА НА ПІДКАРПАТСЬКУ РУСЬ 1923 РОКУ

Ігор ЛІХТЕЙ (Ужгород, Україна)

Ліхтей Ігор. До питання про фольклорно-етнографічну експедицію Петра Богатирьова на Підкарпатську Русь 1923 року. 10 сторінок; кількість бібліографічних джерел – 13 + 1 фотододаток; мова українська.

***Резюме.** У публікації висвітлено перебіг фольклорно-етнографічної експедиції відомого вченого-етнолога Петра Богатирьова на Підкарпатську Русь у 1923 р. Вона стала підмурівком для етнографічних пошуків дослідника на теренах краю у наступні роки. Уперше публікується лист П.Богатирьова до Шкільного відділу Підкарпатської Русі з проханням про виділення коштів для завершення експедиції, який містить також стислу інформацію про її основні результати.*

***Ключові слова:** Петро Богатирьов, Їржі Поливка, Підкарпатська Русь, Марамороська жупа, Ужгородська жупа.*

Знаний російський славіст, богеміст, етнограф, фольклорист і театрознавець Петро Богатирьов (1893–1971) прописався у славістичній науці як розробник оригінального функціонально-структурального методу. Його суть зводиться до того, що одні й ті ж явища (костюм, казка, обряд) можуть виконувати в народній культурі різні функції. Формуванню функціонально-структурального методу, який вважається головним внеском П.Богатирьова в етнологію, сприяли експедиції дослідника на терени сучасної Закарпатської області України у 20-30-х роках ХХ ст. [5, с.141]. Як відомо, нинішня територія Закарпатської області тоді входила до складу Чехословацької республіки (ЧСР) і називалася Підкарпатська Русь. 3 грудня 1921 р. у Чехословаччині проживав і Петро Богатирьов. Він прибув туди як перекладач і референт

дипломатичного представництва радянської Росії й паралельно з основною сферою діяльності займався активною науковою роботою.

Майбутній учений народився 16 (28) січня 1893 р. в Саратові. Його батько походив з містян і був ремісником. Після навчання в початковій школі П.Богатирьов здобував освіту в Саратовській гімназії, яку успішно закінчив у 1912 р. зі срібною медаллю. Відтак упродовж 1912 – 1918 років він був студентом Слов'яно-російського відділення історико-філологічного факультету Московського університету. Вже під час навчання у виші П.Богатирьов зацікавився усною народною творчістю, і задля її поглибленого вивчення навіть здійснив фольклорно-етнографічні експедиції в Московську й Архангельську губернії. Зібрані матеріали стали основою для перших наукових публікацій П.Богатирьова. У 1915 р. він став також одним із засновників Московського лінгвістичного гуртка [4, с.31 – 32; 5, с.137].

Під час громадянської війни Петра Богатирьова було мобілізовано до Червоної армії, а саме – у бібліотечний відділ Головного політпросвіти Політуправління Реввійськради. Він отримав призначення на Кавказ у політвідділ 12-ої Червоної кавалерійської дивізії. Після демобілізації П.Богатирьов деякий час працював у Москві: був співробітником Державного історичного музею, а також викладав на робітничому факультеті й читав лекції в драматичній студії “Сатира”. Крім того, молодий науковець навідувався і в рідний Саратов, де долучився до створення Кабінету етнографії при місцевому університеті.

Як відомо, у грудні 1921 р. Народний комісаріат закордонних справ відрядив П.Богатирьова у відділ преси радянського дипломатичного представництва у Празі. Тут він служив перекладачем і референтом [4, с.31 – 32; 5, с.137]. На думку історика Івана Попа, діяльність П.Богатирьова в радянській місії сповнена низкою таємниць. Так, на відміну від своїх колег, які могли виконувати свої функції в ЧСР не більше п'яти літ, перебування П.Богатирьова в складі дипломатичного представництва у Празі було необмеженим. Загалом він знаходився за кордоном аж до 1940 року.

Відтак І.Поп звертає увагу на те, що співробітникам радян-

ських дипломатичних місій, за винятком їхньої участі в офіційних заходах, було суворо заборонено контактувати з місцевим населенням чи представниками влади, однак на П.Богатирьова такі вимоги не поширювалися. Він мав вільний робочий графік, обертаяся в наукових колах ЧСР та інших європейських країн, працював у чехословацьких, німецьких та інших архівах й відіслав до Москви сотні віднайдених документів, різних за змістом і характером. Крім того, П.Богатирьов брав активну участь у культурному житті чехів і словаків, викладав у німецьких університетах¹. А після повернення в 1940 р. до Москви, на відміну від деяких своїх колег по роботі в дипломатичному представництві в ЧСР, яких таємна служба НКВС кинула за ґрати, звинуватила у зраді й страшила, П.Богатирьов став працювати професором Московського університету [13, с.36].

Та попри таку двозначність становища П.Богатирьова в Чехословаччині, його перебування в цій країні, вважає М.Досталь, було плідним [4, с.32]. Особливо інтенсивними і продуктивними виявилися його польові дослідження, здійсненні на теренах Підкарпатської Русі. Свою першу фольклорно-етнографічну експедицію у цей регіон П.Богатирьов здійснив восени 1923 р. У Державному архіві Закарпатської області (ДАЗО) нами виявлено документ, який проливає світло на цю експедицію П.Богатирьова. Йдеться про його лист до Шкільного відділу Цивільного управління від 28 листопада 1923 р. (див.Додаток) з проханням про виділення коштів для завершення досліджень [1].

З листа довідуємося, що Чеська Академія Наук виділила Петрові Богатирьову 2.000 Кч. для збору матеріалу з діалектології, фольклору та етнографії Підкарпатської Русі. В результаті, вчений провів дослідження:

1) в Ужгородській жупі, у селах Пастіль, Черногорова, Смереково, Буківцьово, Люта, Тихий, Гусна, Ужок (округ Великий Берез-

¹ Російські дослідниці М.Досталь, Т.Іванова та С.Сорокіна пишуть про те, що в 1930 – 1932 рр. П.Богатирьов читав лекції у Мюнстерському університеті (Німеччина), а в 1933 – 1939 рр. – у Братиславському університеті ім.Я.А.Коменського [4, с.32, 33; 5, с.138]. Тож учений викладав лише в одному німецькому виші.

ний)¹; Ворочеву Тур'ї Ремети, Раково, Туриця, Тур'я Пасіка, Порошково (округ Перечин)².

2) у Марамороській жупі, в населених пунктах Волове (нині смт Міжгір'я – *І.Л.*), Нижній Синевир, Вишній Синевир (нині обидва поселення становлять одне село Синевир – *І.Л.*), Нижня Колочава (нині частина с.Колочава), Лази, Майдан, Торунь, Присліп (округ Волове)³; Хуст, Нанково, Іза, Крива, Велятино (округ Хуст)⁴; Теремля (округ Тячево)⁵.

Крім того, вчений зробив записи в с.Гукливій Березької жупи⁶.

Відтак П.Богатирьов повідомляє, що в цих населених пунктах він зібрав 170 казок, анекдотів і легенд, записав обряди, які проводяться на хрестинах, весіллях, похоронах, а також на Святий вечір, Щедрий вечір, Бабин вечір, Великдень, Святу неділю, Іван-день, Главосіки, Юріїв день та ін. До того ж, продовжує далі вчений, ним було занотовано свідчення з міфології, демонології й народної медицини. Увесь зібраний матеріал становив 17 – 18 друкованих аркушів (40 тисяч знаків на акруш). Однак, пише Ю.Богатирьов, він уже витратив усі гроші, виділені Академією Наук, а тому до отримання чергової субсидії від цієї установи просить Шкільний відділ про надання матеріальної підтримки, позаяк не хоче припиняти своєї праці з вивчення духовно-культурної спадщини Підкарпатської Русі. У підсумку дослідник відзначає, що вже передрукував частину опрацьованих матеріалів на машинці й на першу ж вимогу Шкільного відділу готовий надати їхні копії. У листі також повідомляється про те, що на основі зібраного матеріалу П.Богатирьов подав звіт в Академію Наук, яка заслухала його доповідь на своєму засіданні 30 жовтня 1923 р.

¹ У листі вжито чеську назву “окрес”. Згадані села нині належать до Великоберезнянського р-ну Закарпатської області.

² Згадані села нині належать до Перечинського р-ну Закарпатської області.

³ Село Лази нині належить до Воловецького р-ну, а решта – до Міжгірського р-ну Закарпатської області.

⁴ Згадані села нині належать до Хустського р-ну Закарпатської області.

⁵ Село Теремля нині належить до Тячівського р-ну Закарпатської області.

⁶ Село Гукливій нині належить до Воловецького р-ну Закарпатської області.

З'ясувавши суть справи, Шкільний відділ ухвалив рішення про виділення П.Богатирьову 2000 Кч в якості субвенції для проведення історичних досліджень на Підкарпатській Русі. Про це 13 грудня 1923 р. було зроблено відповідний припис на звороті листа вченого [1].

Розповідь П.Богатирьова про етнографічну експедицію 1923 р. на Підкарпатську Русь доповнюють також два його листи до знаного чеського славіста, професора Їржі Поливки (1858 – 1933), які опублікувала відома російська дослідниця Марина Досталь [4, с.38 – 39]. Ці листи були написані вже після звернення П.Богатирьова до Шкільного відділу Підкарпатської Русі, вони містять цікаві подробиці про експедицію П.Богатирьова. Перший із них датовано 24 листопада 1923 року. У ньому вчений інформує Ї.Поливку про те, що він якраз повернувся до Хуста з подорожі горами Марамороської жупи. Далі П.Богатирьов перелічує всі ті села Марамороської жупи, в яких побував, а також повідомляє про записані ним обряди. Йдеться про ті самі обряди, що і в листі до Шкільного відділу. Щодо населених пунктів, то П.Богатирьов пише Ї.Поливці й про відвідини села Вишній (Верхній) Бистрий, тоді як у листі до Шкільного відділу про це не сказано. У контексті мандрівки П.Богатирьова населеними пунктами Марамороської жупи заслуговує на увагу його ремарка: *„Ходил по самым глухим селам. В некоторых из этих сел школы нет больше 10 лет”*.

Відтак П.Богатирьов пише, що в Марамороській жупі він зібрав невеликий гербарій цілющих трав (їх шукають на Івана Купала), свідчення з народної медицини, близько 50 зразків народної прози, серед яких особливий інтерес становлять легенди про Пілата, про Юду, про створення світу та про походження тютюну, люльки та паленки. Учений також повідомляє, що йому вдалося простежити діалектичну межу, яка і в Марамороській, і в Ужгородській жупах збігається з етнографічним кордоном. При цьому спостерігається відмінність у жіночому костюмі, в типах вишивок та прикрасах внутрішнього інтер'єру хижі (хати). З листа до Ї.Поливки довідуємося, що П.Богатирьов на той час зібрав і деякі речі з матеріальної культури: близько 80 вишивок, обрядову випічку (паски, керечун), Різдвяну зірку. Він навіть похвалився

І.Поливці, що до Різдва в нього буде близько 80 тис. фотографій, які документують весільний обряд, ігри під час похоронів, ігри на Пасху, житло, костюм і под. Свого адресата П.Богатирьов поінформував і про найближчі плани – здійснити етнографічну мандрівку в Ужгородську й Березьку жупи, а на Різдво повернутися в Прагу [4, с.38].

Про те, в яких неперостих умовах тривала подорож Петра Богатирьова в гірські села Ужгородської жупи, довідуємося з його другого листа до Їржі Поливки, написаного 11 грудня 1923 р. У ньому вчений повідомляє, що тиждень тому побував у с.Ворочеві Ужгородської жупи, де записував казки від дідуся Опаленика. При цьому П.Богатирьов відзначає, що цим Опалеником як унікальним казкарем неабияк захоплювався відомий український етнограф, академік Володимир Гнатюк (1871 – 1926). Йдеться про Пилипа Опаленика, від якого В.Гнатюк записував казки у 1896 р. Однак П.Богатирьов нарікає, що П.Опаленик більш детально розповідав казки В.Гнатюкові, ніж йому. Тоді П.Опаленик, зауважує П.Богатирьов, мабуть, був більш балакучим, бо тоді йому було 44 роки. А тепер П.Опаленик постарів (має 72 роки) і каже, що йому “не йдуть казки на гадку”. Утім П.Богатирьов записав від П.Опаленика кілька нових казок, які той не розповідав В.Гнатюкові. Крім того, у Ворочеві вчений знайшов ще одного казкаря у віці 69 років, від якого В.Гнатюк не записував казки. На думку П.Богатирьова, цей дідусь (його імені та прізвища в листі не названо), мабуть, ліпший казкарь, ніж П.Опаленик.

З Ворочева П.Богатирьов подався на північний захід, в “Ужгородську Верховину”, і тут до тих перешкод, які йому доводилося долати раніше (непрохідної багнюки на дорогах та диких звірів), додалася ще одна – висипний тиф. Коли, як пише П.Богатирьов, він прийшов у с.Ужок до вчителя, то виявилось, що школа зачинена, бо серед учнів багато хворих на висипний тиф. Крім школи, там було зачинено й корчму, а селом їздив автомобіль Червоного Хреста й забирав хворих. В одного з тамтешніх казкарів, до якого зайшов П.Богатирьов, лежала хвора донька та, попри побоювання заразитися, учений залишився, аби записати казки. Не кращою ситуація була і в селі Бистрий. Там також лютував тиф, але

селяни не хотіли лягати в лікарню й усіляко приховували хворих. Тож лікар просив П.Богатирьова, аби він інформував його, якщо в хатах побачить людей з підозрою на це захворювання.

Незважаючи на труднощі, П.Богатирьов зібрав в Ужгородській жупі чимало свідчень не лише духовної, але й матеріальної культури. Наприкінці листа, дослідник, зокрема, повідомляє, що, крім записів казок та народних вірувань, йому вдалося віднайти 200 вишивок, різноманітні куделі, жіночі сорочки, чепчики й под. [4, с. 39].

За результатами фольклорно-етнографічної експедиції 1923 р. П.Богатирьов опублікував кілька невеликих нарисів чеською мовою в часописі “*Český lid*” – про обряди, які здійснюються на свята весняно-літнього циклу (на день Юрія-змієборця, на день Івана Хрестителя, на Трійцю)[9; 10; 11]. Статтю вченого про фольклорний матеріал, зібраний на Підкарпатській Русі, було надруковано німецькою мовою в газеті “*Prager Presse*”, яка виходила готичним шрифтом [8]. Крім того, у 1924 р. П.Богатирьов взяв участь у роботі першого з’їзду слов’янських географів та етнографів, на якому виступив із доповіддю про етнографічні подорожі теренами Підкарпатської Русі. Вчений розповідав про можливість застосування синхронного методу швейцарського лінгвіста Фердинанда де Соссюра (1857 – 1913) не лише для вивчення мови, але й під час збирання та вивчення етнографічного й фольклорного матеріалу. Крім теоретичних положень, доповідь містила і практичні поради, позаяк цей метод П.Богатирьов уже апробував під час своєї мандрівки нашим краєм [2; 3, с.117; 7, с.84].

Експедиція 1923 р. стала підмурівком для подальших досліджень, які П.Богатирьов проводив на теренах Підкарпатської Русі у наступні роки. Своєрідним вінцем його наукової діяльності на ниві крайової етнографії стала узагальнююча праця “Про магичні дії, обряди та вірування Підкарпатської Русі”, видана в 1929 р. французькою мовою. Цю монографію П.Богатирьов захистив у Братиславському університеті ім.Я.А.Коменського як магістерську дисертацію [4, с.32; 6, с.127 – 128; 12]. Та на цьому його польові етнографічні дослідження на Підкарпатській Русі не завершилися, вони тривали також упродовж 30-х років ХХ ст.

Додаток

**28 листопада 1923 р. – Лист Петра Богатирьова
до Шкільного відділу Підкарпатської Русі з проханням
про виділення коштів для завершення експедиції¹**

**В Школьный отдел Подкарпатской Руси
Командированного Ческой Академией Наук и
Народним Музеем П.Г.Богатырева**

Прошение

Ческая Академия Наук отпустила мне 2.000 кš. для собирания материала по диалектологии, фольклору и этнографии Подкарпатской Руси. Я обследовал следующие районы и села: Ужгородская жупа, окрес В.Березны с.Пастиль, Черногорова, Смереково, Буковцево, Люта, Тиха, Гусна, Ужок; окрес Перечина: Ворочево, Турья Ремета, Раково, В.Турица, Турья Пасика и Порошково; Мараморшская жупа, окрес Волового: Воловое, Нижн.Синевирь, Вышн. Синевирь, Н.Колочава, Лази, Майдан, Туронь, Прислоп; окрес Густа: Густ, Нанково, Иза, Крива, Велятино; окрес Тячево: Тербля. Кроме того сделаны записи из с.Гукливой Бережск. жупы.

Собрано мною в этих местах 170 сказок, анекдотов и легенд. Записаны обряды при крестинах, свадьбах и похоронах, обряды на Святый вечер, Щедрый вечер, Бабин вечер, Великдень, Святую нидилю, Ивандень, Главосику, Юрьев день и проч.; записаны сведения по мифологии, демонологии и народной медицине. Весь материал исчисляется приблизительно в 17 – 18 печатных листов (считая по 40.000 знаков на лист).

Я истратил в настоящее время все деньги ассигнованные мне Академией Наук. От ряда академиком я получил предложение продолжать мои исследования Подк.Руси и персональное обещание оказать мне поддержку при асигновании новой суммы. В настоящее время я не хотел бы прерывать свою работу по изучению Подкарпатской Руси и систематизирования собранного уже

---

¹ Публікується вперше.

мною материала и прошу Школьный отдел оказать мне поддержку впредь до получения мною дальнейшей субсидии от Академии Наук.

Часть моего материала перепечатана на машинке и по первому требованию Школьного отдела я могу предоставить копию переписанного материала, находящегося в Праге. О собранном материале мною предоставлено отчет Академии Наук, которая уже рассмотрела мой доклад на заседании 30 октября 1923 г.

Петр Богатырев
28/XI. 1923 г. Ужгород

ДАЗО. – Ф.28. Реферат освіти Підкарпатської Русі в Ужгороді. – Оп.2. – Спр. 406. Прохання професора Богатирьова Петра про надання йому фінансової допомоги для збирання етнографічного та фольклорного матеріалу (13.VI.1922 – 22.XII.1923). – Арк. 4 – 4 зв.

В Школьный отдел Государственной Румы 4

Утверждено Высшей Академией Наук и Императорским Музеем Н. С. Богданова

Известие

Ческая Академия Наук отпустила мне 2.000 кр.
 Из собрания материалов по диалектологии, фольклору и этнографии Подкарпатской Руси. Я обследовал следующие районы и сел: Ужгородская мука, окрест. В. Торопца с. Давидов, Чернокошув, Сиретово, Тучавото, Анан, Миле, Туча, Жак; окрест. Терешина: Торгови, Шуги, Ресина, Ракото, В. Турция, Турция Паски и Стожирото; Марамарошской мука, окрест. Тольво: Волков, Митва, Сивельов, Вино, Сивельов и Козава, Лан, Моган, Шуги, Турисон; окрест. Гучи: Гучи, Намов, Ун, Крива, Велган; окрест. Мисев: Тарпел. Кроме того обследовал также с. Гучинск Берега мука.

Собрано много в этот месяц 170 страниц, записок и легенд. Записаны обряды при крестинах, свадьбы и похороны, обряды на святой вечер, Шугиный вечер, Туба вечер, Великий вечер, Шугиный Нидан, Шваидан, Т. ланский, Миле вечер и прот.; записаны сведения по метрологии, демографии и народным медицинам.

Всех материалов изданных приблизительно в 17-18 месяцев 1000 страниц по 40.000 рублей и пр.

Я изложил в краткое время все данные описанные в Академии Наук. От редактора Академии я получил уведомление продолжать для исследования Подкарпатской Руси и персональные расходы оказать мне поддержку при организации работ.

В краткое время я не хотел бы передать свои работы по изданию Подкарпатской Руси и следовательно в собранного уже много материалов и прот. Школьный отдел оказать мне поддержку вперед до получения моего личного свидетельства от Академии Наук.

Часть моих материалов перенесены на машинки и по первому требованию Школьного отдела я могу издать копии писематого материала, изданных в Шуги.

О собранном материале можно издать от себя Академии Наук, которая уже рассмотрела мои данные и прот.

30 prosina 1923.

Stamp Slovenskej

19 28/ 23. *Stamp*

On den:	2. 2. 1923
Oplat:	
Porovnaní:	64. 11. 1923
Prílohy:	

29/9 29995/9

Hošč

Poznamenanie HT
 Prof. Bogatyrov svoj výskum praci po v súčasnej práci a neposledný
 význam referate. Praci u vzťahov historizovať výskum a štúdiu
 a do vzťahov súčasnosti akademický v Bratislava prof. Bohdan
 a prof. prof. Bohdanovej prarodit' súdny a bolu' štúdiu, ak
 v súvislosti s touto prácou je praci v praci vzťahov
 v Bratislave a Paříž. Praci významne podporiť
 Jedn' praci praci prof. Bogatyrov sa odrazí v kol-
 obrati referate obsahuje na historizovať praci - Paříž
 Ruk' 10. 2000 1. 1. dva listy ke 2 list. 10 g' 1. 1. 8

30 prosina 1923

Plenaro a predsedstvo
na 10. 11. 1923 pol. 10
n. l. l.
Užhorod, dne 19/11 1923.

1. spravenie
2. odboru Chr. spr.
3. v zmysle stanov predlož. 29995/9 a realizovať
priebež' nacivim post. ústava ke / etho.

Mghoró 13 XII 1923

Magist. radu.

Užhorod
1923

Handwritten signature

Handwritten signature
I.
Statebný referat výskum
I.

Handwritten text

Prof. Bohdan Bogatyrov
i u štúdie praci
u 'Vyhoroč'

Podpisovaný prot. ústav ústavu
Súdi vau spolupracu No 2000. - po súvisí
kolonizovať a štúdie praci praci
na historizovať praci, Prof. Ruk'

Mghoró

1923

13. XII. 1923

Magist. radu.

ЛІТЕРАТУРА

1. ДАЗО. – Ф.28. Реферат освіти Підкарпатської Русі в Ужгороді. – Оп.2. – Спр. 406. Прохання професора Богатирьова Петра про надання йому фінансової допомоги для збирання етнографічного та фольклорного матеріалу (13.VI.1922 – 22.XII.1923). – Арк. 4 – 4 зв.
2. Богатырев П.Г. Этнографические поездки в Подкарпатскую Русь: (Опыт статического исследования). / П.Г.Богатырев // Sborník I. sjezdu slovanských geografů a ethnografů v Praze 1924. – Praha. 1926. – S. 293 – 296.
3. Гусев В.Е. Этнографическая проблематика в трудах П.Г.Богатырева (К 100-летию со дня рождения) / В.Е.Гусев // Этнографическое обозрение. – М.,1993. – № 5. – С.116 – 126.
4. Досталь М.Ю. П.Г. Богатырев в Чехословакии в 1920–1930-е годы / М.Ю.Досталь //Славяноведение. – 1998 (июль-август). – № 4. – С.31–42.
5. Иванова Т.Г. Богатырев Петр Григорьевич / Т.Г.Иванова, С.П.Сорокина // Русские фольклористы: Биобиблиографический словарь. Пробный выпуск / Отв.ред.Т.Г.Иванова и А.Л.Топорков. – М.: ПРО-БЕЛ-2000, 2010. – С.137 – 147.
6. Топорков А. Два издания книги П.Г.Богатырева “Магические действия, обряды и верования Закарпатья” (1929/1971): научный и общественный контекст / Андрей Топорков // Антропологический форум-Online. – 2011. – №14. – С. 127 – 159.
7. Усачева В.В. Духовная культура народов Карпатского региона в трудах П.Г.Богатырева / В.В.Усачева // Славяноведение. – 1994 (май-июнь). – № 3. – С.84 – 91.
8. Bogatyrev P. Das Volkstum in der Podkarpatska Rus./ Dr.P. Bogatyrev // Prager Presse. – Sonntag, den 23. März 1924. – 4. Jahrgang. – Nr.82. – Seite 5.
9. Bogatyrev P. Hod Boží svatodušní (Svatá neděle) v Podkarpatské Rusi. / P. Bogatyrev // Český lid. Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku a v Podkarpatské Rusi / Red. Dr. Zíbrt Čeněk. – Praha: Nakladatel Jan Svátek, 1924. – Ročník XXIV. – Sv.8. – S.307 – 308.
10. Bogatyrev P. Den sv. Jana Křtitele (Ivandel) v Podkarpatské Rusi. / P. Bogatyrev // Český lid. Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku a v Podkarpatské Rusi /

- Red. Dr. Zíbrt Čeněk. – Praha: Nakladatel Jan Svátek, 1924. – Ročník XXIV. – Sv.9. – S.342 – 343.
11. Bogatyrev P. Slavení sv. Jiří na Podkarpatské Rusi. / Petr Bogatyrev // Český lid. Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku a v Podkarpatské Rusi / Red. Dr. Zíbrt Čeněk. – Praha: Nakladatel Jan Svátek, 1925. – Ročník XXV. – S.275 – 276.
  12. Bogatyrev P. Actes magiques, rites et croyances en Russie Subcarpathique / Pierre Bogatyrev. – Paris, Honoré Champion, 1929. – 162 p.
  13. Pop I. Podkarpatská Rus: Osobnosti její historie, vědy a kultury / Ivan Pop. – Praha: Libri, 2008. – 309 c.

ON THE QUESTION OF THE FOLKLORE-ETHNOGRAPHIC EXPEDITION OF PETRO BOHATYRYOV TO PIDKARPATSKA RUS IN 1923

Ihor LIKHTEY (Uzhhorod, Ukraine)

Summary. *The publication covers the course of the folklore and ethnographic expedition of the famous scientist-ethnologist Petro Bohatyryov to Pidkarpatska Rus in 1923. It became the basis for the ethnographic searches of the researcher on the territory of the region in subsequent years. For the first time P. Bohatyryov's letter to the School Department of Pidkarpatska Rus was published with a request for the allocation of funds to complete the expedition, and it also contains brief information on its main results.*

Key words: *Petro Bohatyryov, Jirzhi Polyvka, Pidkarpatska Rus, Maramorosh zhupa, Uzhhorod zhupa.*